

Gespreksnotitie rondetafelgesprek Discriminatie en Racisme

Tweede Kamer, donderdag 3 december 2020, 11.10 uur

Spreeker: Linda Nooitmeer, Voorzitter NiNsee

- 2 Inleiding**
- 4 Waar zet NiNsee op in?**
- 4 Institutioneel racisme
- 5 Doorwerkingen van het verleden
- 6 Progressie
- 7 Tot slot**
- 7 Excuses voor het slavernijverleden

Inleiding

Het NiNsee is opgericht op 24 juni 2002. Zij is ontstaan na een intensieve lobby van Surinamers en Antillianen met Afrikaanse roots die vanaf hun komst in Nederland in de jaren 60 het noodzakelijk vonden om te komen tot een instituut dat de kennis over het trans-Atlantisch slavernijverleden over het voetlicht zou brengen. Deze gemeenschap werd vaak onderworpen aan institutioneel racisme (afrofobie) en vond het moeilijk zich daartegen te wapenen. Men was de mening toegegaan dat meer kennis over het trans-Atlantisch slavernijverleden en aandacht voor de erfenis (doorwerking) daarvan zou bijdragen aan de bestrijding. De eerste herdenking van de afschaffing van de trans-Atlantische slavernij was dan ook op 01 juli 1963.

In 1998 kwam de drang tot uitvoeren van deze visie tot een climax en werd geconcretiseerd met een petitie, opgesteld door de Afro-Europese vrouwenbeweging Sophiedela. Mevrouw Dr. Beryl Biekman, thans voorzitter van het LPS (Landelijk Platform Slavernijverleden) was één van de illustere voorhoedeloopsters binnen deze beweging. Maar ook dhr Roy Groenberg, voorzitter van Stichting Eer en Herstel, dhr. Roy Ristie voorzitter van het comité 30 juni-1 juli en mevrouw Marian Markelo, bestuurslid van NiNsee horen bij die voorhoedeloopsters.

De petitie “Sporen van slavernij” werd op 3 juli 1998 via de voorzitter van Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de leden van de vaste Tweede Kamer commissie Binnenlandse Zaken aangeboden en resulteerde in 2002 in de oprichting van het Nationaal monument slavernijverleden in het Oosterpark en de instelling van het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis, het NiNsee. Beiden zijn cruciale elementen voor de herdenking van de gruwel van de slavernij, voor de erkenning van dat slavernijverleden en van de erfenis, die doorwerkt in het heden.

Sinds haar oprichting is de afschaffing van de trans-Atlantische slavernij een belangrijk onderzoeksonderwerp voor het NiNsee. Onder leiding van de eerste directeur, Glenn Willemsen werd in 2006 het boek “Dagen van gejuich en gejubel: viering en herdenking van de afschaffing van de slavernij in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen” gepubliceerd. Het boek analyseert en verklaart de verwikkelingen op de dag van de officiële afschaffing van de slavernij, 1 juli 1863, in Nederland, Suriname en op de Nederlandse Antillen.

Deze publicatie werd in 2011 gevolgd door het boek *The Dutch Atlantic: Slavery, Abolition and Emancipation* van Dr. Kwame Nimako en Glenn Willemsen. Dit boek biedt onder meer een kader om de Nederlandse trans-Atlantische slavernij te kunnen begrijpen van uit een internationaal perspectief. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de publicatie van het onderzoek naar het parlementaire debat in 1862 over de afschaffing van de trans-Atlantische slavernij.

In de naam NiNsee wordt ook de missie en visie gekaderd: de geschiedenis van de Nederlandse trans-Atlantische slavernij, de koloniale en post (neo)-koloniale gevolgen van de slavernij met de focus op de geschiedenis van en doorwerking bij de nazaten.

In dat kader staat de geschiedenis betreffende de driehoek Afrika, (Caraïbisch) America en Europees Nederland (het Koninkrijk) vanaf 1600 AD tot heden staat centraal.

Het NiNsee heeft het eigenaarschap van dit deel van de Nederlandse geschiedenis.

Bij de oprichting in 2002 ging het NiNsee van start met de volgende Rijksopdracht verdeeld over vijf pijlers:

- 1) Herdenking (beinning) en erkenning (1 juli; Keti Koti)
- 2) Museum (met als doel: herinnering-educatie)
- 3) Educatie (lezing, conferenties, scholen, etc.)
- 4) Onderzoek (ter ondersteuning van herinnering, herdenking, museum en educatie)
- 5) Documentatie

In het kabinet Rutte 1 werd per 01 januari 2012 de Rijkssubsidie stopgezet.

In 2013 maakte NiNsee door tussenkomst van de gemeente Amsterdam een doorstart, waarna het NiNsee tot heden in meer of mindere mate invulling geeft aan de pijlers 1,3,4 en 5.

In 2017-18 gaf de gemeente Amsterdam invulling aan de door de Amsterdamse gemeenteraad aangenomen motie om te komen tot een Nationale Museale voorziening Slavernijverleden, met als afbakening het trans-Atlantische Slavernijverleden.

Het NiNsee werkt met de organisaties, Izi Solutions en Museum zonder muren, de gemeente Amsterdam en het ministerie van OCW samen om invulling te geven aan de Verkenning van dit initiatief voor de Nationale Museale voorziening Slavernijverleden.

De financiering van het NiNsee kreeg in 2019 tijdens het kabinet Rutte 3 weer een structureel karakter met een voor nu 4 jarige subsidie van €200.000 per jaar met als doel de professionalisering van het NiNsee en de financiering van de Nationale en Lokale Herdenkingen te bekostigen.

Daartoe werkt het NiNsee op dit moment samen met lokale comités (comités 30 juni-1 juli) die opgericht zijn om de herdenkingen lokaal te versterken en ook op lokaal niveau kennis over het trans-Atlantisch slavernijverleden over het voetlicht te brengen. Tevens heeft ze stappen gezet om invulling te geven aan een breder Nationaal Comité slavernijherdenking en is ze samenwerkingspartner in het Landelijk netwerk slavernijverleden.

Een ander succes is de initiatie en implementatie van de Black Achievement Month, die dit jaar haar vijfjarig jubileum viert. Met de Black Achievement Month wordt invulling gegeven aan de

ambitie om Nederlanders met Afrikaanse roots te versterken: zij, en een ieder die een positieve bijdrage levert aan de emancipatie en ontwikkeling van die gemeenschap worden over het voetlicht gebracht. Daarnaast zit het NiNsee in de fase om zich verder als kenniscentrum te ontwikkelen en profileren.

Het NiNsee is een verbindende, publieke organisatie die een helende rol wil spelen voor de Nederlandse samenleving als geheel.

De term “Gedeeld verleden, gezamenlijke toekomst” wordt door het NiNsee als centrale motivatie uitgedragen.

Het cultureel welzijn van de nazaten van de tot slaafgemaakten speelt daarbij een leidende rol. Daarmee is het NiNsee verplicht gestalte te geven aan doorwerking van het verleden en de daaruit voortvloeiende en ondervonden racisme.

De opdracht voor het NiNsee is om middels herstel in maatschappelijke positie van en beeldvorming over Nederlanders met Afrikaanse roots de weg vrij te maken voor onbetwistbare gelijkwaardigheid.

De verschillende thema’s die door het NiNsee nu uitgewerkt worden, laten zich goed samenvatten door: Eigenaarschap, Excuses, Reparatie & Verwerken

Het NiNsee heeft een klein, 5-koppig, onbezoldigd bestuur en een team (5 fte) die onder aanvoering staat van de directeur, dhr. U. Vyent.

Waar zet het NiNsee op in?

Zoals eerder betoogd ontleent het NiNsee haar bestaansrecht aan het diep gewortelde gevoel van urgentie bij de Afro- Caribische gemeenschap in Nederland om erkenning van het trans-Atlantisch slavernijverleden en het daaruit voortvloeiende ondervonden institutioneel racisme aan de kaak te stellen en het hoofd te bieden. Daarbij wil ze de gehele Nederlandse samenleving onderwijzen dat er een gedeelde toekomst is.

Institutioneel racisme

Het institutioneel racisme dat mensen met Afrikaanse roots ten deel valt, heeft haar oorsprong rond 1452. In die tijd -waarin de wereldmoraal werd bepaald door de kerk- werd ondermeer met het gebruik van de Chamtheorie de superioriteit van de witte mens t.o.v. andere rassen gestaafd en de legitimering van het tot slaaf maken van mensen met Afrikaanse roots bepleit. Met deze theorie werd gesuggereerd dat de nazaten van Cham, mensen met Afrikaanse roots, door een voor

hem bedoelde vloek veroordeeld waren tot een leven in slavernij. Ook tijdens de verlichting werden ideeën en denkbeelden over de inferioriteit van mensen met Afrikaanse roots wijd verspreid. De basis van Institutioneel racisme in Nederland is volgens hetzelfde proces gelegd. Belangrijke Nederlandse instituties zijn nog steeds doordrongen van die denkbeelden over mensen met Afrikaanse roots die voor hen de onderdrukking van die groepen hebben gerechtvaardigd. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de Nederlandse overheid die vanuit de ambitie om de Nederlandse economie tot ontwikkeling te brengen uitvoering gegeven heeft aan het door het WIC ontwikkeld plan “Het Groot Dessyn”. Dit plan was zeer succesvol: de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij leidden tot de opkomst van het ban- en verzekeringswezen, stapelmarkten in Europa en Nederland in het bijzonder, en de opkomst van de verwerkingsindustrie die gebaseerd is op landbouwproducten als koffie, suiker en cacao. Dat daarbij de dehumanisering van mensen met Afrikaanse roots aan ten grondslag moest liggen, was volledig aanvaardbaar.

Doorwerkingen van het verleden

Wat nog onvoldoende beseft wordt, is dat vooral voor Nederlanders met Afrikaanse roots de doorwerking van de slavernij en de koloniale tijd vaak centraal staat bij het interpreteren en verwerken van de dagelijkse ervaringen en het werken aan de eigen toekomst. Het gaat dan zowel om de doorwerking van de slavernij en de koloniale tijd in de eigen gemeenschappen, als ook de doorwerking ervan in het Nederlandse ‘cultureel archief’. Een land dat een geschiedenis heeft van 400 jaar slavernij zal dat in haar DNA met zich meedragen. Dat slavernijverleden zal zich bewust en onbewust manifesteren in het gedrag van alle lagen van die samenleving. Deze erfenis kan niet anders dan zowel sociaal als cultureel als economische zijn weerslag hebben. Kennis in de samenleving over dat gedeelte verleden is dan ook de eerste stap tot inzet voor verandering. Onderdeel van de overlevering bij Nederlanders met Afrikaanse roots is een historisch gevormd wantrouwen tegenover de witte wereld. Dit wordt vaak ten onrechte aangezien voor een minderwaardigheidscomplex of een negatief zelfbeeld. En dat wordt dan al te vaak als verklaring gezien als men ziet dat mensen met Afrikaanse roots terughoudend, ogenschijnlijk weinig ambitieus of defensief opereren als het gaat om bijvoorbeeld onderwijs- en beroepskeuze. Maar dat is een onjuiste aanname.

Institutioneel racisme van de Afro-Nederlanders in de samenleving versterkt hun gebrek aan vertrouwen. Tezamen met sociaaleconomische achterstellingen worden hiermee ambities, initiatief en ondernemerschap gefrustreerd.

Een onderdeel van het probleem is ook dat het vermogen om zélf iets aan deze hele situatie te doen door een aantal maatschappelijke ontwikkelingen in de loop der jaren alleen maar is afgezwakt en weggepoetst. Daardoor ontbreekt er signalering, laat staan een breed gedragen vertegenwoordiging rond deze specifieke vormen van groepsgebonden problematieken.

Het vermogen om op eigen kracht tot effectief verwerking van het slavernijverleden te komen en om de witte omgeving daar krachtig op aan te spreken is er op achteruit gegaan.

Het NiNsee ziet dit alles duidelijk terug in de huidige protestgolf rond 'Black Live Matters'. Zwarte en witte jongeren willen wel meer weten over de Nederlandse en afro-Nederlandse geschiedenis, maar voor hun informatie oriënteren zij zich nu nog sterk op verhalen en gebeurtenissen uit de Verenigde Staten, terwijl de eigen geschiedenis van de driehoek - Nederland, (Zuid-) Amerika en Afrika genoeg aanleiding geeft tot reflectie over de oorsprong van de doorwerking van het verleden en negatieve, versimpelde beeldvorming rond nazaten van dat verleden.

De derde generatie Nederlanders met Afrikaanse roots is (terecht) op zoek naar wegen om de reële structuren en praktijken die hen dwarszitten aan te pakken. Etnisch profileren, onder advisering in het onderwijs, discriminatie op de arbeids-, woning- en kapitaalmarkt. Het zijn allemaal voorbeelden van institutioneel racisme die vanuit een historisch begrip zouden moeten worden aangepakt, in het volle besef van de essentiële betekenis van de doorwerking van het slavernij- en koloniale verleden.

Progressie

Witte Nederlanders zouden enorm baat hebben bij meer kennis van dat verleden. Historisch inzicht over wat de zwarte gemeenschappen hebben doorgemaakt zal helpen los te komen van de koloniale erfenis in het denken. Het zal hen in staat stellen veel meer te doen om het diepgewortelde wantrouwen bij de zwarte gemeenschappen te helpen wegnemen. In dit verband citeren wij graag een zwarte jongere die zijn alledaagse ervaring met de onkunde van zijn witte omgeving samenvatte met: 'wat je niet kent, kan je ook niet herkennen'.

Maar ook zwarte Nederlanders zijn er bij gebaat om adequate kennis en inzicht in het verleden van de koloniale tijd te verkrijgen, die immers zo sterk hun eigen cultuur heeft medebepaald. Iedereen heeft dus in feite baat bij meer kennis, ontwikkeling van die kennis en het delen en samen verwerken en interpreteren van die kennis. Historische kennis nuanceert en verbetert het gesprek, op weg naar concrete oplossingen. Er wordt nu van diverse kanten wel op gewezen dat er in Nederland al tal van onderzoeken en rapporten liggen over vormen van institutioneel racisme. De oproep die daar dan aan wordt gekoppeld is dat het nu tijd wordt om wat er in al die teksten staat eindelijk eens uit te voeren.

Het NiNsee meent dat mensen in staat moeten worden gesteld om te denken en te handelen vanuit de kern van het probleem; dus op basis van historische kennis en dialoog. Vanuit ons vakgebied gezien stellen wij dat die kennis er eigenlijk voor een deel wel is, en ook door wetenschappers en beheerders van erfgoed voortdurend verder wordt ontwikkeld.

Waar het om gaat zijn frisse en niet-orthodoxe initiatieven om manieren te ontwikkelen om die

kennis urgent te maken, te verspreiden en in te brengen in institutionele processen. Het gaat om werkvormen en vormen van expressie die verbindingen kunnen aanbrengen of herstellen. Om activiteiten die dwars door bepaalde kaders heen de dialoog op gang kunnen brengen en veel mensen in staat kunnen stellen mede- 'probleemeigenaar' te worden. Dit gaat dus om kennis over kennis, specifiek gericht op de grondoorzaken van institutioneel racisme. Ideeën zijn er wel, maar de mogelijkheden om werkelijk iets verder te ontwikkelen zijn minimaal. Daar is dus een krachtig impuls nodig, zodat bijvoorbeeld ook het overheidsapparaat zelf van een stevige kennisupdate voorzien kan worden. Pas dan kunnen problemen zoals discriminatie op de arbeids- en woningmarkt, etnisch profileren en onder advisering in het onderwijs op basis van etniciteit effectief aangepakt worden.

Tot slot

Excuses voor het slavernijverleden

We stellen vast dat de samenleving nadrukkelijk de vraag weer naar voren gebracht heeft, wanneer komen de formele excuses van het Koninkrijk der Nederlanden voor alle aspecten van het mensonterende slavernijverleden dat onder Rijks verantwoordelijkheid heeft plaatsgevonden. Een slavernijverleden van 400 jaar dat met de daaropvolgende koloniale en postkoloniale tijd van Nederland mede aan de basis ligt van de voortdurende achterstelling die nog steeds door mensen van Afrikaanse afkomst in onze samenleving ondervonden wordt. Dit heikele punt van de excuses verdient naar ons idee een aanpak die zowel in Amsterdam als Rotterdam bewandeld wordt.

Meer informatie: www.ninsee.nl